

BOOKA.

Knjiga **74**

RUMENA BUŽAROVSKA
MOJ MUŽ

Naslov originala

RUMENA BUŽAROVSKA

MOJOT MAŽ

Copyright © Rumena Bužarovska, 2014.

ZA IZDAVAČA

Ivan Bevc

Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Cara Dušana 68

office@booka.in

www.booka.rs

PREVOD SA MAKEDONSKOG

Irena Šentevska

LEKTURA

Agencija Tekstogradnja

KOREKTURA

Borka Slepčević

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Jelena Šušnjar

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2022.

Sedmo izdanje

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

MOJ MUŽ

RUMENA BUŽAROVSKA

BOOKA.

Moj muž pesnik

Gorana sam upoznala na jednom festivalu poezije. Kosa je već bila počela da mu sédi – sada mu je već sasvim seda, i mislim da on živi u nadi kako je to deo njegovog „novog seksepila“, kako mi je jednom rekao. Šalio se, kao, ali mislim da ipak veruje u to. Htela sam da ga pitam jesu li i proređena kosa i skalp boje i sjaja otopljenog pa stvrdnutog voska takođe deo njegovog „novog seksepila“, ali sam se uzdržala – ne prihvata nikakvu kritiku. Odmah se ljuti, a kad se ljuti, počinje da vređa – i tako danima sve dok ponizno ne uradiš nešto ne bi li prestao da bude nepodnošljiv, na primer „slučajno“ izrecituješ neki njegov stih.

Nedavno se mnogo naljutio na mene zato što nisam htela da pročitam pesme koje je napisao prethodne noći.

„Nemam sad vremena, ajd' sutra“, rekoš mu.

„Nemaš vremena za tri pesme, a?“, osetila sam bes u njegovom glasu i pokajala se što sam ga odbila. Ali već je bilo kasno. Šta god da sam rekla bilo bi pogrešno. Pa sam zato samo ćutala.

„Ajde, šetaj, idi da bubaš“, reče mi i zalupi vrata. „Bubaš“ mi kaže uvek kad spremam časove za naredni dan. Kao, da stvarno znam tu istoriju, ne bih morala da pripremam časove. „Ako znaš – znaš“, rekao mi je jednom i bezobrazno me pogledao u oči.

A njegove pesme stvarno ne volim da čitam, još manje da ih slušam – ponekad me izlaže i toj patnji. Dok smo još bili zaljubljeni i nismo imali decu, vodili bismo ljubav, a zatim bi mi šaputao stihove na uvo dok smo ležali zadihani i oznojeni. Uvek su stihovi bili o nekakvim cvetovima, o orhidejama – zato što ga „podsećaju na pičke“ – o nekakvim južnim vetrovima, morima, a pominjao je i neke egzotične začine i tkanine, kao što su cimeta i kadifa. Nešto u stilu da imam ukus cimeta i da mi je koža kao kadifa, na primer, da mi kosa miriše na more – što znam da nije tačno, jer mi je majka jednom poverila da mi kosa smrdi. U svakom slučaju, u takvim trenucima su me njegove reči užasno uzbuđivale. Ponovo bih se palila i opet poželela da vodim ljubav s njim, mada on često nije mogao odmah, nego sam morala sebi da ponavljam slike i reči koje mi je govorio da bih se iznova uzбудila.

Sada više to ne radi, bogu hvala. Već mi je toliko muka od njegove poezije da ne želim ni stih da pročitam, a kamoli da ga slušam kako recituje. Nažalost, ovo potonje moram da radim htela–ne htela, pošto se, kao što već rekoh, Goran mnogo ljuti i ne mogu ni sebe ni decu da poštedim našeg konflikta. Otkad smo prestali toliko često da vodimo ljubav, počeo je naglas da mi čita umesto da mi daje da pročitam sama. Dok sam ga gledala kad bi zastao nasred dnevne sobe, pod jakom svetlošću lusteru koja mu je isticala baburast nos i nečist ten, polako sam počinjala da shvatam da njegova poezija u stvari i nije baš dobra. Često se ne odnosi ni na šta drugo osim na to kako on piše poeziju. Mislim da ga to ozbiljno uzbuđuje. Čak i seksualno.

Evo jednog primera:

*Nosi ona mirise
kao jesen
rastvorene
kao kapi kiše u očima
reči
tvore ovu moju
pesmu*

Možda ovo i nije najbolji primer, ali samo taj znam napamet, zato što poslednje stihove „reči tvore ovu moju pesmu“ ponekad izrecitujem „slučajno“, da se više ne bi ljutio na mene. Kao, pevušim je za sebe – to mu posebno laska, zato što je oduvek želeo da neki muzičar pretoči njegove stihove u melodiju. Ne shvata da je to nemoguće. U njegovim pesmama nema ritma, a često nema ni smisla. Sve su to neke prazne fraze nasumice razbacane po stihovima, pa neuk neka misli da je on bogzna šta kad ugleda neku egzotičnu reč kao što su „cimet“ ili „kadifa“. Kao ja kad sam bila mlada i glupa i padala na takve štosove.

Bože, koliko sam bila glupa, to je prosto neverovatno. Jednostavno ne mogu to sebi da oprostim. Htela sam da kažem nešto o tome kako smo se upoznali. Rekoh već da je to bilo na jednom festivalu poezije. Ja sam tamo bila u svojstvu prevodioca, budući da sam, pre nego što sam počela da predajem istoriju, prevodila da bih tu i tamo ponešto zaradila. U salonu velikog hotela gde su bili smešteni svi pesnici i prevodioci okupili smo se jedne večeri i zajedno pevali. Sada znam da su se svi ti pesničiči pravili važni – kao, ne samo što umeju da pišu poeziju, ne samo što su tako osećajne

duše – nego se razumeju i u tradicionalnu muziku, a povrh toga su muzikalni, umeju i da pevaju. Onda se pojavio i naš Goran. U stilu večeri, nosio je belu košulju izvezenu tradicionalnim motivima. Moram priznati da mu je vrlo lepo stajala. Goran je ipak bio vrlo zgodan. Ako bolje razmislim, uglavnom sam se zbog toga i zaljubila u njega. Kakva je prsa imao, kao dobro izvajana skulptura – kakva ramena i ruke, snažne, rutave... da ne želiš da te pusti, da želiš da te neprestano grlji i nekuda te odnese. U svakom slučaju, Goran nije sedeo kao ostali, nego je stajao sa strane, naslonjen na neki zid, posmatrajući iskosa. Iznenada je iskoristio trenutak kada su svi utihnuli, ispravio se i zapevao jednu narodnu pesmu – sigurna sam da je to bila „More sokol pie“, jer sada znam da nijednu drugu ne zna. Tako je teatralno povikao zatvorenih očiju i glave zabačene unatrag, tako mu se gore-dole mrdala jabučica u grlu da mi je ličio na petla koji kukuriče. Bio mi je smešan, ali sam mu istovremeno posmatrala ruke i grudi, i samo zamišljala kako me grlji. Kada je prestao da kukuriče, dobio je aplauz i pogledao me. Oči su mu bile malo suzne, verovatno od napora zbog kukurikanja. Meni se tada učinilo da su ispunjene tugom. Odmah mi je došlo da ga utešim. Te večeri sam ga tešila u njegovoj sobi, i tako je cela stvar počela.

Nije prestao da ide na festivale poezije – ide uvek kad mu to dozvoljava posao, koji, uzgred budi rečeno, radi loše. Mogu da zamislim šta radi na tim festivalima poezije. Prvo, nosi pola kofera svojih tanušnih knjižica poezije s lošim, plastičnim koricama. Veći deo njih preveo je na engleski i na nekoliko balkanskih jezika, da bi stranci mogli lakše da razumeju njegovo isprazno blebetanje. Ja ne govorim jezik koji njega interesuje pa me dosad nije terao da prevodim,

nekim čudom – a misli i da nemam dara za poeziju, da je ne razumem, zato što u poslednje vreme očigledno ne pokazujem veliko interesovanje za to što on radi. A prevodi njegovih pesama su užasni. Ne u smislu sadržaja – sadržaj njegovih pesama ionako je isprazan – nego su gramatički netačni. To se dâ pripisati njegovoj škrtosti. Hoće da mu se prevedu pesme, ali neće to da plati. Pa tako uvek nalazi neke jadne mlade curice, koje verovatno zavodi svojim zrelim „seksepilom“, a one mu prevode za džabe, ili za mizeran honorar. Nekoliko puta sam ga čula kako se cenjka s njima – kao nagradu im daje deset primeraka svoje knjige. Od toga me stvarno sramota, ali šta ću.

Kad se vrati s nekog od tih festivala poezije, pokazuje mi fotografije urađene njegovim digitalnim aparatom. Često ga daje nekome da bi on bio na slici. Pa tako ima mnogo fotografija njega kako recituje poeziju stojeći pred nekim pultom, s mikrofonom, s nekom od svojih ružnih knjižica u rukama. Na svim fotografijama ima „poetsku facu“ – kao što mu otvoreno govorim, zato što mu to laska, ne znam zašto – obe obrve su mu blago podignute, jedna malo više od druge, kao da je zabrinut, ali i raznežen. Isprsi se. Kosa mu je uvek sveže oprana i neretko se vijori na proletnjem vetriću primorskih gradića, čije festivale naročito rado posećuje. Na drugim fotografijama često ima žena – u stvari, vrlo retko ima muškaraca. Festivalskih se hostesa, mladih devojaka, ne plašim. Ne verujem da im se sviđa, zato što je njima on suviše star i smešan. Sad mislim da je zavodnik jedne druge kategorije. A to su dame malo krupnije, s faltama oko struka i pod miškom, tamo gde im brushalter zaseca salo. Nose te-sne crvene ili crne bluze. Kosa im je najčešće crna, i stavljaju crveni karmin. Neretko na glavi nose nekakav dramatičan

šešir. Krupna, bleštava bižuterija krasi im mesnate prste i vratove. Žele da zrače zreloom ženstvenošću, tajanstvenošću, žele da mirišu na cimet i imaju glas mek kao kadifa. Neka. Možda će im Goran pomoći. Mene baš briga.

Ali ponekad se noću pripije uz mene i kaže mi: „Orhidejo, otvori se“, i ja se otvorim.

Supa

Ustajem ujutro i gledam u džezvu u kojoj je kuvao vodu. Odmah do tegle sa smeđim šećerom njegova je mala kutija sa zelenim čajem. Otvaram kutijicu i vidim da su unutra još tri kesice. Popiću ga do kraja, mislim se. A posle šta ću, ne znam. Ne znam ni da li ću kutiju baciti, ili ću je ostaviti da stoji tamo, jer je to njegova kutija sa zelenim čajem.

Čaj ima gorak ukus i ne sviđa mi se. Znam da treba da se pije bez šećera, kao što je on pio. Kada bi sve bilo u redu, sipala bih sebi šećer. Ne, popila bih kafu, kao što sam radila svakog jutra do sada. Ali sada moram da pijem njegov čaj. On je gorak i neukusan. Meni ne treba ništa da bude ukusno. Vreo i gorak, čaj mi odgovara.

U vreme ručka dolazi u goste moja drugarica Marija. Ustajem da joj otvorim, i kad se vratimo u dnevnu sobu, ona uvek seda na moje mesto. Nikad se ne zapita da li sam ja možda sedela tu. Nikad joj nije toplo na dupetu, ne pita se, čekaj, da nije tu sedela moja drugarica, da joj nisam zauzela mesto? To je Marija. Nikad se ta ništa ne zapita. Dolazi u crnom miniću, u tankim crnim hulahopkama, čizmama na štikle, sakou, crvenoj bluzi, s crvenim noktima, karminom, maskarom, tušem na očima, sjajem na očnim kapcima, mi-nđuše joj napadno svetlucaju i klate se na ušima kad god malo zatrese glavom. Bila kod frizera. Bila kod manikira.

Miriše na neki napadan parfem, težak i gorak, od koga mi se povraća. Ma, i treba da mi se povraća, pa sedam bliže njoj.

„Donela sam ti supu“, kaže mi Marija.

„Nisam bolesna da mi donosiš supu“, odgovaram ja. Znam da sam drska, ali meni je umro muž.

„Napravila sam je danas za tebe. Treba da jedeš malo češće. Možeš da se razboliš.“

Ćutim. Nije morala toliko da se doteruje da bi došla kod mene. Palim cigaretu.

„Provetri malo“, kaže mi, kao da je ovo njen stan. „Čudno miriše ovde.“

„Ti čudno mirišeš.“

Marija uzdiše.

„Imam posla. Doći ću opet sutra.“

Njene reči zazvuče mi kao pretnja.

Zastajem na prozoru i gledam je kako odlazi. Njiše dupetom levo-desno kad ide na visokim štiklama. Kosa joj leluja tamo-amo. Prčka po tašni tankim prstima s dugim lakiranim noktima. Sigurno se čuje kлокot ključeva, šminke, pakovanja mirišljavih maramica, žvaka. Vadi ključ od kola i upire ga u svoj sjajan, tek opran automobil. Žmigavci zatrepere i automobil ispusti mali usklik, kao da je srećan što će Marija ući u njega da ga vozi. Duva topao proletnji vetrić i gura joj se u kosu pre nego što uđe u kola. Novi listići i krhke grane počinju da šumore. Kao da joj svi govore „Ćao, Marija!“. Ona izlazi s parkinga i ide nekuda, gde će smejući se pokazivati svoje bele zube, gde će da se kikoće, zbija šale, gde će nastaviti sa svojim životom. Ulica je još okupana svežim suncem kada nje nestane, i ubrzo tuda nailaze mladić i devojka. Drže se za ruke. Glasno se smeju. Devojka ljubi momka u vrat. Za njima idu dva tinejdžera. Glasno razgovaraju i nešto

se smeju. Svi se razodenuli. Sunce im skuplja zenice i isti-
če pege na beloputim licima. Kako ih nije sramota, mislim
se. Svet još nije nestao, a Sveto je pod zemljom. Sad počinje
da se raspada. Telo mu je hladno kao da je bio u frižideru,
kao što je bilo kad sam ga pipnula dok je ležao u kovčegu.
Zemlja pritiska sanduk. Kaže se da mrtve jedu crvi. Kako ti
crvi ulaze u kovčeg, pitam se ja. Ili nastaju u samom telu?
Kako mogu sami od sebe da nastanu, pitam se. Ispred zgra-
de zastaje automobil iz kojeg trešti muzika. Muzika je vesela
i grozna. Sklanjam se s prozora.

Palim cigaretu i gledam u Marijinu supu. Pileća je, kao
da sam bolesna. Pileću supu sam često pravila Sveti. Mnogo
je to voleo. Napravila bih mu jednu ogromnu šerpu, i jeo je
po tri činije, dvaput dnevno – za ručak i večeru. Ponekad bi
ga i stomak zaboleo od tolike supe. Praviš mi najlepšu supu
na svetu, govorio mi je. I jednom mi D. kaže da mu donesem
nešto za jelo. Sveto je bio na poslu. U jednu teglu sipala sam
supu za Svetu. Odnela sam je D. Radili smo šta smo radili.
Kad sam se vratila kući, videla sam da mi je pisao. Rekao
je da je supa bila mnogo ukusna. Sledeći put treba da mu
donesem više, jer sam mu vrlo malo donela, a on je velik
čovjek. Prošla je jedna nedelja i opet sam skuvala supu za
Svetu. Sada sam skuvala više, i polovinu supe sam sipala u
dve tegle za D. Opet si mi donela malo supe, napisao mi je
uveče. Molim te da mi sledeći put skuvaš celu šerpu. To je
počeo da mi govori svake nedelje. I tako sam jednom sku-
vala veliku šerpu supe dok je Sveto bio na poslu. Napuni-
la sam četiri tegle i u šerpi je ostalo samo malo supe. Kad
sam se uveče vratila kući, Sveto me je čekao u dnevnoj sobi.
„Mila moja, biće svađe“, rekao mi je. „Zašto si mi skuvala
tako malo supe?“

Majka me zove telefonom. Znam da će hteti da dođe kod mene da me ponovo gnjavi glupostima. Svaki put kad dođe, pokušava nekako da me oraspoloži – da mi, kao, skrene misli s toga što mi se dešava, pa mi priča nešto o svojim drugaricama, o deci mog brata, a ponekad čak počne da mi priča i o politici. Sve me to strašno nervira. Ipak dižem slušalicu i prihvatam da dođe do mene. Možda će konačno shvatiti da ne želim da vidim ni nju, ni bilo koga drugog.

Dolazi predveče. Poznajem joj korake u ulazu. Hoda kao vojnik. Njen bi korak mogao čoveka da probudi iz najdublje sna, ali ne i iz mrtvih. Čak i na sahrani je koračala tako, po vojnički, čak ni tada nije imala osećaj kako treba da se vlada. Zvoni na vrata nekoliko puta, obznanjujući time da je pred vratima. Zvoni kratko, isprekidano, napadno. Odlučim da ne ustanem s kauča odmah. Ostavljam je da malo stoji pred vratima i tako shvati da možda i ne želim da dolazi. Opet zvoni, i da me ne bi i dalje nervirala, ustajem da joj otvorim.

„Mnogo se ovde osećaju cigarete“, kaže samo što je ušla i počinje da otvara prozore i balkonska vrata.

„Pusti to“, kažem joj, mada znam da to neće imati nikakvog efekta. Svaki put kad dođe, počne da se ponaša kao da je ovo njena kuća, pa mi premešta stvari, rasprema, otvara vrata i prozore.

„Moraš malo da smanjiš to pušenje“, obraća mi se pošto je sve pootvarala. Po stanu počinju da se razlivaju narandžasti zraci sunca koje se sprema da zađe. Ulazi miris lipa. A priroda nastavlja da živi, mislim u sebi ljutito, mada je Sveto u grobu.

„Ništa ja ne moram“, kažem joj i palim novu cigaretu.

Seda do mene i uzdiše.

Počinje da mi govori o svojoj prijateljici Miri, kako se njen šef ponašao prema njoj. Kako nije hteo da joj dâ slobodan dan čak ni kad joj je sin pravio svadbu, pa kad joj ga je konačno dao, odbio joj ga od odmora ili tako nešto. Ne slušam je, kao i uvek. Koncentrišem se na bore na njenim usnama. Godinama je pušila, i od tolikih cigareta napravile su joj se brazde. Posebno su vidljive na gornjoj usni, kad je nabere da bi izgovorila glasove „o“ i „u“. U tim brazdama joj se nakupio narandžasti karmin, koji joj užasno stoji i ističe žutilo njenog tena. Kad malo više otvori usta, da bi izgovorila glasove „e“ i „a“, vidim joj starački jezik, beličast kao da je bolesna, kao da ima strašan zadah, mada nema, a trebalo bi. Vidim joj u gornjoj vilici okrnjenu trojku. Zubi koji su njeni požuteli su, a oni koji imaju krunice potamneli su uz desni, koje su počele da se povlače. I desni joj izgledaju bolesno i staro.

„Moraš da ideš kod zubara“, prekidam je.

Moja majka gleda sebi u skute, gde je sklopila ruke na kojima su se već pojavile staračke pege. Ćuti.

„I da kupiš nov karmin, neki kvalitetniji. Ovaj ti se uvlači u bore. Znaš li kako ti usta ovako izgledaju“, kažem joj. Osećam da sam nemilosrdna, ali baš me briga što me ona rodila.

Moja majka nastavlja da gleda u svoje prerano ostarele ruke. Vidim da je stavila i krejon na oči, i da joj se i on uvukao u bore. I to hoću da joj kažem.

„Otkud mi pare za sve to, mamino“, kaže mi i diže pogled. Čini mi se da su joj oči suzne. Otkud pa njoj pravo da plače, mislim se i gledam opet u njene ruke. Primećujem da na rukavu ima rupicu i da joj je bluza skroz iznošena. Ćutim i palim novu cigaretu.

„Jesi li jela nešto danas, mamino?“, pita me mekim glasom, kako mi se nije obraćala nikad ranije, pre no što su Svetu spustili u grob.

Odmahujem rukom.

„Da ti skuvam nešto? Da izađem da ti nešto kupim? Moraš nešto da jedeš, mamino“, kaže mi i hvata me za koleno. Ježim se kad me ona dodirne. Muka mi je od nje i od tuge koju treba da osećam jer sam bezdušna.

„Marija mi je donela supu.“

„Jesi li jela?“

„Ne. Ako hoćeš, pojedi je ti. Ja neću.“

Moja majka ustaje i ide u kuhinju. Iz dnevne sobe mogu da joj vidim leđa. Gledam je kako šerpu koju mi je Marija donela, nekako idiotski zamotanu da se ne bi otvorio poklopac, stavlja na ringlu i uključuje šporet. Zatim se obema rukama naslanja na plotnu i diže glavu kao da isteže vrat. Čujem neko prigušeno šmrkanje. Zatim spušta glavu. Ide desno, pretpostavljam u toalet, gde se zadržava neko vreme, a ja sedim na kauču i pušim.

Moja majka se vraća u kuhinju i čujem lupkanje činija i pribora za jelo. Stavlja nešto na sto. Otvara kredence. Zatvara ih s lupom, zato što nikad nije bila nežna. Kad sam bila mala i kad mi je sušila kosu, uvek me je čupala i grebala noktima.

„Dođi da mi praviš društvo“, čujem je kako seda za trpezarijski sto u kuhinji. Nemam izbora. Ako jede, mislim se, možda će otići, a i ne moram supu da bacim.

Na stolu su dve činije pune supe – trebalo je da pretpostavim.

„Ama neću da jedem, ženo, objasnila sam ti“, kažem ljutito i povučem ogroman dim iz cigarete.

„Možda će ti se prijesti kad počnem i ja da jedem. Ne moraš da jedeš ako nećeš. Bacićemo supu, ne sekiraj se“, kaže mi i seda na svoje mesto. Supa se puši. Kao i obično, pregrijala ju je. Uvek nešto pregreje. Kao mala sam stoput opekla jezik njenim vrelin jelima. Podgreje ti nešto da ti učini uslugu, a samo te povredi.

„Kako za čitav život nisi naučila da ne pregreješ jelo? Hoćeš da se opečem?“, ljutito joj kažem i sedam. „Neću da jedem, ali ako si planirala da jedem, nije trebalo da pregreješ supu, pa još i da je svu razmuljaš“, govorim smeteno. Moja majka ćuti. Gladi dršku kašike koju je pažljivo postavila na salvetu, i opet se zagledam u njene tako brzo ostarele ruke, u ogrubele nokte na kojima su se stvorile duge vertikalne brazde.

Moja majka uzdiše.

„Sećaš li se kad si jednom čuvala brata i probala da mu zagreješ čorbu koja je ostala od ručka, i opekla se?“, pita me.

„Ne baš, ali znam da mi je od toga ostao ožiljak“, rešila sam da je ovim sećanjem možda malo i povredim.

„Daj mi da ga vidim“, kaže mi majka.

Pružam joj levi dlan. S donje strane palca imam roze fleku u obliku zeca. Moja majka pokuša da je poljubi, i zgrozim se od toga. Istrgnem ruku i spustim je u krilo.

„Otac ti je bio na seminaru. Vraćao se narednog jutra. Ja sam bila ostala sama s vama. Trebalo je da vas čuva tetka, pa baba, ali obe su otkazale u poslednjem trenutku. A ja sam imala dogovor da izađem i vidim se s jednim mojim prijateljem.“ Zastala je i progutala knedlu. „Prijatelj bi se mnogo naljutio da nisam došla. Bila sam zaljubljena u njega.“ Pogledala me je u oči. „Zbog njega sam bila kao omađijana. Bežala sam s posla da bih se s njim videla, ili bih posle posla

ostajala sat duže ako je imao ko da vas čuva, samo da mu osetim miris.“

Dok mi majka to govori, osetim kako mi se glava prazni.

„I zato sam ti rekla da malo pričuvaš brata i da ću se vratiti za dva sata. Ali prošla su tri sata. I brat ti je ogladneo. I ti si rešila da mu podgreješ čorbu da bi jeo, zato što sam ti rekla da mu daš nešto za jelo ako bude gladan – ali nisam ti rekla šta. I dok sam se vraćala kući, osetila sam da nešto smrdi još na prvom spratu. Potrčala sam uz stepenice i slo-mila štiklu. Čulo se kako ti vrištiš i kako ti brat vrišti. Ušla sam unutra, a sva kuhinja je bila bela od dima. Na podu je ležala prevrnuta šerpa s čorbom, hrana prosuta i pocrnela. Iz klozeta se čulo tvoje vrištanje. Ušla sam unutra“, tu je majka stegla kašiku rukom, „i videla te kako stojiš s ručicom pod mlazom hladne vode i glasno plačeš. Tvoj brat, majušan kao zmo graška, zagrlio ti je nogu. Lice mu je bilo crveno i vlažno od suza. Zatrčao mi se u susret kad me je ugledao, i zgrabio me za kolena. Gurnula sam ga zato što si se u tom trenutku ti okrenula i videla sam ti zgrčena usta, oči podbule od plača, lice crveno kao nikad dotad. Brat ti se udario o veš-mašinu i vrisnuo još jače. Ti si povikala kad si me videla i počela da skačeš u mestu i vičeš boli, boli, boli, i tada sam ti videla ručicu naduvenu od opekotine. Htela sam da umrem, dete moje“, kaže mi majka i spušta glavu. Staračkom rukom pokriva oči.

Pogled mi se zamagli i vidim kako nešto kaplje u činiju sa supom ispred mene. Potom uzimam kašiku u ruku i počinjem da jedem.

Preljubnik

Moj muž ima ljubavnicu. Evo kako sam otkrila: pre nego što mu stavim pantalone na pranje, proveravam ima li nešto po džepovima. Iz njih obično vadim metalne novčiće, papiriće s umotanim izvakanim žvakama, duvan. Ali ovoga puta bio je tu i jedan zgužvan fiskalni račun. Razmotala sam ga. *Marlboro*, *orbit*, *duredž*. Duredž? Pitala sam se šta to znači. Cena proizvoda bila je 114 denara. I tada sam sa užasom shvatila da mora biti da je u pitanju *dureks*. A to su kondomi. *Dureks* žvake – to ne postoji, rekoh sebi. Cigare – takođe. Voda koja se tako zove – isto ne postoji. Morala sam da se preispitam, da budem sigurna da se radi o kondomima ako ga suočim s tim računom. Pogledala sam još jednom u papirić i videla lokaciju. Benzinska pumpa *Makpetrol*, Autokomanda. Mi živimo u naselju *Vlae*. Stavila sam veš na pranje, sela u kola i otišla do benzinske pumpe *Makpetrol* na Autokomandi.

Tamo sam razgledala da vidim imaju li kondome. Bilo me je malo sramota, ali strah od toga što mogu da otkrijem ulio mi je malo smelosti. Našla sam *dureks* kondome. Dala sam ih kasirki. Platila sam ih. Dala mi je fiskalni račun. *Duredž*, pisalo je na njemu. Sto četrnaest denara. Benzinska pumpa *Makpetrol*, Autokomanda.

Vratila sam se kući. Veš-mašina je završila pranje. Prostrla sam muževljeve i dečje stvari. Sto puta sam zažalila što mi nije palo na pamet da mu pomirišem košulje, ili da vidim da nije slučajno negde ostao trag karmina, kao što sam viđala u filmovima. O tome sam razmišljala čak i kada sam mu davala košulje. Videla sam da je sedam sati. Rekao je da posle posla treba da ide na službenu večeru, pa sam danas samo podgrejala deci nešto od jučerašnjeg ručka. Sela sam u dnevnu sobu i čekala ga da dođe. Fiskalni račun i kondomi bili su mi u džepu od džempera. Uskoro se začuo ključ kako ulazi u bravu, njegovi koraci, kako spušta aktovku u hodniku, kako kači kaput na čiviluk. Srce mi je brže kucalo dok sam zamišljala šta ću mu reći, i šta ako saznam da stvarno ima ljubavnicu.

„Tanjaaaa“, riknuo je iz hodnika. „Dođi ovamo!“, viknuo je ljutito.

Odmah sam istrčala.

„Kakva je ovo voda tu?“, pokazao je prstom na jednu baricu do cipela.

„Ne znam“, i sama sam se začudila. „Možda od Anetinog kišobrana?“ Setila sam se da je možda u pitanju i Sašin kišobran.

„Pa obriši to“, rekao mi je i ušao u dnevnu sobu. Seo je na kauč, uzeo daljinski i počeo da vrti kanale dok sam ja brisala baru.

Uništio mi je trenutak. Zamislila sam kako će sesti nasuprot meni u dnevnoj sobi. Ja ću mu prethodno reći: „Zorane, sedi da porazgovaramo“. Zatim ću rukom odlučno izvući na sto fiskalni račun, prstom tapnuti mesto gde piše „Duredž“, i reći mu: „Šta je ovo?“. Posle toga ne bih znala šta će se dogoditi.

A ja sam ušla u dnevnu sobu i sela na fotelju nasuprot njemu pošto sam obrisala vodu u hodniku. „Zorane“, rekoh mu. On se nije okrenuo. „Zorane“, ponovila sam.

„Mm“, rekao je a da nije skrenuo pogled s televizora, i samo je malo podigao bradu prema meni.

„Našla sam ti ovo u džepu“, rekoh mu i izvadih fiskalni račun. Ali ruke su mi se mnogo tresle, pa sam ih skupila u krilu, a račun bacila na sto.

„A šta je to?“, pitao je pošto je nakratko bacio pogled na račun i nastavio da gleda u televizor.

„Fiskalni račun“, rekoh mu, pokušavajući da smirim glas. „Zašto si kupovao kondome?“, osmelila sam se da zaustim.

Tu sam mu skrenula pažnju s televizora.

„Kakve kondome, bre?“, podigao se i uzeo račun u ruke. Odaljio ga je od sebe zato što mu trebaju naočare za blizinu.

„Kupio si cigare, žvake i *dureks* na benzinskoj pumpi na Autokomandi. Šta si tamo tražio? Što si kupovao kondome?“

„Šta je, bre, tebi? Da nisi bolesna slučajno?“, rekao mi je i bacio račun na sto. Prezrivo me je gledao. Nisam znala šta da kažem. Stiskala sam usne da ne zaplačem.

„Otkud, dokurca, da znam gde sam pokupio ovaj račun. Prvo, otkud znaš da je moj?“

„Pa bio ti je u džepu!“

„Pa šta ako je bio! Možda sam ga u prodavnici greškom pokupio.“

Bilo je tu neke logike. Ali posle sam se setila cigareta i žvaka.

„A što si kupio i cigarete i žvake?“

„Budalo jedna, da li samo ja pušim te cigarete i žvaćem žvake? Aj, ne zamaraj me glupostima“, rekao mi je i naslonio se opet na kauč s daljinskim u ruci. I dalje je bio namršten.

Nisam znala šta da kažem, pa sam ćutala.

„Opet ti s tvojim glupostima“, promrmljao je ljutito. „Umišljaš, prisluškuješ, prekopavaš, proveravaš.“

„Nije tačno“, odgovorila sam mu.

„Ma nemoj“, breкнуo se prezrivo. „Ti si za lečenje. Kopala si mi po džepovima.“

„Nije tačno, proveravala sam da nisi ostavio nešto u džepu pre nego što operem...“, nije mi dozvolio da završim.

„Ma nemoj! I telefon mi isto tako ne proveravaš, jelda? Ni imejlove mi ne čitaš, a?“

„To se samo jednom desilo“, slagala sam i počela da plaćem u samoodbrani.

„Ajde, dosta si cmizdrila, bolesnice. Umišljaš stvari“, rekao je i ustao. Otišao je da se okupa. Nakon pola sata me je pozvao da mu donesem gaće i majicu, i da mu dam bade-mantil.

Otkad se to desilo, počela sam još češće da mu proveravam telefon, mada mi je to sad bilo malo teže nego ranije. Stalno ga je čuvao u džepu i retko ga ostavljao negde po stanu. Kad bi ga ostavio, trebalo je na brzinu da proverim da li je dobio neku poruku, a budući da mi model telefona nije bio poznat, nisam mogla tako brzo da ga proverim, ostavim na stolu i sačekam da prođe neko vreme pre nego što se ekran isključi. A njegovim imejlovima nikako nisam uspevala da pridem otkad je promenio lozinku. Pokušavala sam da se prisetim koja bi mogla da bude: stara lozinka bila mu je ime i godina rođenja, veoma prosto. Sada sam pokušavala s imenima dece i njihovim datumima rođenja, ali ništa. U jednom trenutku čak sam probala i sa svojim imenom u nekoliko kombinacija – Tanja, Tanjica, Tatjana – ali ništa. Premda sam znala da bi, ako već stavlja nečije ime kao lozinku,

to verovatno bilo ime našeg deteta, razočarala sam se. Od silnih pokušaja da otkrijem lozinku, uspela sam da mu blokiram imejl. On mi o tome ništa nije rekao, što je bilo sumnjivo. Možda je pomislio da mu neka druga žena isto tako kopa po pošti, i to od mene sakrio? Ovo je bilo još mnogo pre nego što sam doznala za ovu ljubavnicu. Prethodno nisam doznala ni za jednu, iako sam mu redovno čitala imejllove i proveravala telefon. Ali sumnjala sam.

Drugi znak sam dobila nakon desetak dana, kada se vrlo kasno vratio s posla. Upozorio me je – rekao je da će ići na večeru, da će se zadržati zato što mora da sklopi posao s nekim ljudima iz Švajcarske. Rekao je da će ih voditi po celom gradu ako treba, i da će zakasniti. Vratio se kući u dva posle ponoći. Nisam spavala, razume se, ali pravila sam se da spavam. Čula sam ga kako ulazi, izuo je cipele, ostavio kaput, otišao u toalet. Dugo je tekla voda iz česme. Prao se. Obično se ne pere tako dugo. Zatim je otišao u dnevnu sobu i uključio televizor. Tamo je zaspao. Došla sam i poljubila ga dok je spavao. Štrecnuo se. „Šta radiš, bre? Zašto me budiš?“, povikao je na mene ljutito, odebljalog jezika. Verovatno se začudio što sam ga poljubila. Ali ja sam samo htela da ga pomirišem, a ne da ga poljubim. Mirisao je na sapun, ali i na ženski parfem.

Treći znak da se nešto definitivno dešava bio je povezan upravo s njegovim telefonom. U drugom znaku su u stvari bila dva znaka. Evo kako se to dogodilo: Zoran je pilegao da dremne posle posla. Rekao mi je da ga probudim u osam i petnaest, pošto je trebalo da ide na večeru s nekim poslovnim partnerima. Rekao je da večera treba da počne u devet, što je bilo neobično kasno za njegove poslovne večere. Ali meni se javila majka i pozvala me kod sebe na

kafu, da se vidimo – a to je nešto što ona retko čini. Otišla sam i rekla našoj ćerki da ga probudi. Kad bolje razmislim, uopšte nisam htela da ga budim, pošto sam naslućivala da neće ići tamo gde mi je rekao da će ići. Tada to nisam htela sebi da priznam. Uglavnom, vratila sam se kući od majke, a on je još spavao, mada je bilo skoro deset sati. Ćerka nije bila kod kuće. Videla sam da mi je poslala poruku u kojoj kaže da će izaći i da ja probudim tatu telefonom. Ušla sam u spavaću sobu i probudila ga. On je ustao, razbarušen i neraspoložen, kao i uvek kad ustaje iz kreveta. „Koliko je sati?“, vikao je nerasanjen. „Što me nisi probudila?!“, već se drao kad je saznao da kasni četrdeset pet minuta. Prvo sam pokušavala da mu objasnim, a onda sam shvatila nešto veoma bitno: da mu se nijedan kolega nije javio da ga pita gde je. „Pa što ti se nisu javili prijatelji ako toliko kasniš?“, pitala sam i drsko ga pogledala. Prvi put u životu videla sam ga zbunjenog. Nije mi ni odgovorio, nego je samo besno izašao iz sobe i ušao u klozet, gde je pustio česmu da dugo teče. Sedela sam tako na bračnom krevetu u spavaćoj sobi, zabrinuto gledajući u svoja stopala. Telefon mu je stajao na komodici do kreveta, ali nisam ga primetila dok mu nije stigla poruka. Samo sam bacila pogled na ekran: na broju nije bilo imena. Tekst je bio „???“. I onda se ekran zatamneo. Ali ja sam upamtila broj.

Nisam ništa mogla da doznam sama, i zato sam rešila da se poverim svojoj prijateljici i komšinici Sandri. Sandra i ja smo nastojale da svakoga dana pijemo zajedno kafu oko šest sati. Ako je moj muž bio kod kuće, išle smo kod nje. Ona je udovica. Sledećeg dana sve sam joj ispričala, a Sandra se sama ponudila da se javi na telefonski broj koji sam prvo upamtila, pa zapisala. Trebalo je da vidimo da li se radi o

muškom ili ženskom glasu. Čak i da doznamo ime ako možemo. Ali to je bilo nemoguće – kako da nateráš osobu kojoj se javljaš da se predstavi? Ali Sandra je bila neverovatna. Nije se ni pripremila, nije ni razgovarala sa mnom – samo je uzela mobilni telefon i odlučno pozvala.

„Halo, dobro večé“, rekla je zvanično i samouvereno, „imam propušten poziv s ovog broja. Ko je na telefonu?“ Na drugoj strani bila je tišina. „Ja sam Sandra Stojanovska“, rekla je ona, slagavši prezime, „a vi?“, pitala je kulturno, s osmehom koji joj se osećao u glasu. Ponovo je nastupio kratak muk. „Izvinjavam se, mora da je neka greška. Stvarno ne znam u čemu je stvar. U svakom slučaju, izvinite, molim vas, što sam vas uznemirila“, reče i prekide vezu.

„Emilija“, reče, gledajući me zabrinuto. „Da li je poznaješ?“

Trebalo mi je neko vreme da shvatim šta me Sandra pita. Prodrmla me je za lakat. „Jesi li dobro?“, upita me i done-se čašu vode, naredivši mi da pijem. Nešto mi se okretalo u utrobi, a istovremeno sam unutra osećala prazninu. Tako je kada ti se prevrću creva, pomislih.

„Ima jedna Emilija koja radi s njim“, rekoh prijateljici. Bivalo mi je sve teže kako sam se prisećala svega onog što mi je muž usput rekao. „Neka mlada asistentkinja. Znači mnogo je mlađa od mene.“ Morala sam stalno da pijem vodu, pošto su mi usta bila užasno suva. „Jednom mi je rekao da imaju veoma ambiciozne mlade ljude u timu. I da su novi. Ima manje od godinu dana kako su ih zaposlili nekoliko“, rekla sam i pokušala da se setim kako izgleda, ali nikada nisam videla njenu sliku. Zamišljala sam je kao sitnu, vitku, tananu, s uskim malim nosom, plavim očima, svetlom kosom, šatiranom.

Naredna dva dana stalno sam povraćala. Kod kuće su mislili da sam bolesna. Ležala sam u krevetu, ali ustajala sam da skuvam ručak i večeru, i normalno sam ujutro ustajala da Zoranu izvadim košulju i pantalone, da mu nađem čarape koje se slažu s odelom, da mu vežem kravatu, skuvam mu kafu i ispratim ga. Dok se on umivao u velikom kupatilu, ja sam povraćala u gostinskom toaletu. Sandra mi je rekla da nikako ne smem da mu kažem šta mislim pre nego što pribavim dokaze. Potajno sam želela da vidi da povraćam, da sam bolesna zbog njega. Ali on ništa nije primećivao. Ujutro pre posla je mnogo nervozan. A kad se vrati uveče, mnogo je umoran. I oba dana se vratio s posla veoma kasno. Nije mi odgovarao na pozive, ili bi mi odgovorio i rekao da je na sastanku. Uveče je bazdio na ženski parfem. Od smrada koji bih nanjušila na njemu, ne znam je li bio stvaran ili ne, odlazila sam u WC i opet povraćala, a kad bih se vratila, on bi spavao i ne bi imao kad da primeti da mi se nešto desilo.

Sandri je trebalo dva dana da sazna ko je Emilija i šta se dešava između nje i Zorana, ako se uopšte nešto dešavalo. Rekla mi je da zna neke ljude koji rade u njihovoj firmi i da može nešto da sazna, da iščeprka. Otišla sam do nje, kao da pijemo kafu, mada mi se želudac smanjio na veličinu oraha.

Sandra me je gledala uznemireno. Rekla mi je da sednem, uhvatila me za ruku i pogledala u oči. A zatim mi je sve rekla – da se o njima šuška, da ostaju u kancelariji posle radnog vremena da bi radili na projektima, da je ona dobila unapređenje u firmi najverovatnije zbog njega. Ipak, rekla je Sandra, priča se da je sposobna. Ima dvadeset sedam godina. Znači, pomislila sam, ona je četrnaest godina mlađa od mene, sedamnaest mlađa od njega. Još malo pa će joj se

pojavitri strije, celulit, salo na stomaku, butinama. Još nije rađala ta mala rospija, mislila sam u sebi.

Sandra me je uhvatila za ruku. „Bitno je da razmišljaš pozitivno. Sve će doći na svoje mesto. Kosmos nam vraća energiju. Primi dobru energiju iz kosmosa, a oslobodi se loše, i duša će ti postići ravnotežu. Diši na nos“, rekla mi je Sandra i zatvorila oči. Podigla je bradu visoko, počela duboko da diše i desnom rukom da miluje vazduh pred sobom svaki put kad udahne. I ja sam udisala kroz nos. Jednom, dvaput, triput. „Misli će ti se sada pročistiti“, rekla mi je Sandra dok me je vrelim dlanom držala za ruku. „Dajem ti energiju“, rekla mi je, kao da mi čita misli. „Osećaš li?“

Klimnula sam glavom. Pa sam joj rekla: „Molim te, daj mi fiksni da joj se javim. Hoću da joj čujem glas“.

Pa sam tako nastavila da joj se javljam svaki dan, tri dana zaredom. Javila bih se, pa spustila slušalicu. Pronašla sam jedan trik kako da sakriješ broj s koga zoveš. Ona bi se javila, ja bih prekinula. Posle sam joj našla i broj kod kuće. Zvala sam je na kuću i javljao mi se jedan slabašan, drhtav glas. „Alo, Emiliju bih molila...“ „Ko je traži?“, i prekinula bih poziv.

„Majka joj boluje od multiple skleroze, same žive. Otac ima drugu porodicu. I zamisli, umesto da sedi kod kuće i brine se o majci, ona ide na posao“, rekla je Sandra i pogledala me s prezirom u očima. I ja sam nju tako pogledala. Šta drugo da kažem o toj maloj kurvi Emiliji osim da ne čuva majku i da je u srednjoj školi raskinula s dečkom posle tri godine veze, a on je pao u duboku depresiju i razmišljao o samoubistvu. Samo sam toliko kompromitujućih informacija uspela da doznam o njoj. I normalno, da se jebe s oženjenim muškarcem, ocem dvoje dece, sedamnaest godina starijim od nje.

Baš tako sam rekla njenoj majci sledećeg jutra kad sam je pozvala telefonom. I tog dana Zoran se vratio ranije s posla. Bio je nekako siv u licu, bio je i mnogo ljut.

„Opet si stavila šargarepe u supu!“, počeo je da viče iz kuhinje čim je seo za sto. „Znaš da mrzim šargarepe!“, drao se.

„Mislila sam da nećeš jesti kod kuće, izvini“, prenemagala sam se. Ali kao da sam znala da se ne dere na mene zbog šargarepa.

„Šeprtljo jedna! Šta imaš drugo da radiš u životu osim da kuvaš ručak? A? Možeš li ijednu stvar da uradiš kako valja?“, zavijao je.

Počela sam glasno da plačem.

„Šta ti je, bre? Što cmizdriš?“, rekao mi je on, malo smireniji, ali još siv u licu.

„Imaš švalerku“, jedva sam uspela da izustim.

Videla sam kako mu lice postaje još sivlje.

„Molim?“, tako viče svaki put kad ga iznerviram. Tera me da ponovim ono što me je strah da izgovorim.

„Imaš švalerk...“, nisam uspela da završim rečenicu jer sam odjednom štucnula. I to me je nateralo da još glasnije zaplačem.

Nisam imala snage da ga pogledam u lice. Znala sam da kad se najviše razbesni, posivi u licu, a onda se zacrveni. A sad sam znala da zna da sam se to ja javljala. I da zna da ja znam. Pošto sam sada znala da sam u pravu. Za druge situacije ne znam – možda sam stvarno preterivala, kao što je on tvrdio, pošto godinama nikakav dokaz nisam našla, a stvarno se posle posla vraćao kući, igrao se s decom. Ranije smo i vodili ljubav.

„Nemam nameru da ti se pravdam za nešto što nije istina. Opet umišljaš stvari“, rekao mi je i napravio rukom

nekoliko krugova u vazduhu kao da vrti zamišljenu svetiljku, da mi saopšti da sam luda.

Nekakva strašna panika buknuła je u meni. Mislila sam da ću umreti ako ne nastavim da vičem i plačem. Nije me bilo briga ni za šta – da li će on vikati na mene, da li će nas deca čuti iz druge sobe, pa ni da li će me on udariti ili odgurnuti.

„E-mi-li-ja“, zaridala sam, jedva izgovarajući reči, „tvoja koleginica. Znam. Znam!“, vikala sam. Viknula sam „znam“ mnogo puta.

Ne sećam se dobro šta se dogodilo – razbio je neku činiju, pa sam ja čistila kuhinju. On je izašao, a ja sam se zatvorila u spavaću sobu, popila dva dijazepama i zaspala. Deca su bila u dečjoj sobi. Ma nisu oni više tako mali. Mogu i sami da spreme sebi večeru.

Sledećih nekoliko dana nismo razgovarali. Retko mi se javljao na telefon, a kad bi se javio, to je bilo odsečno: na poslu sam, na sastanku sam, na večeri sam. Dolazio je kući predveče, na spavanje, i spavao na trosedu u dnevnoj sobi. Nije jeo s nama.

Kada dođe, bazdio bi na ćevape, rakiju i ženski parfem, parfem one kurve Emilije. Njen mobilni je bio isključen. I fiksni joj je bio isključen.

Sandra mi je gledala u šolju. Uzela je i rekla:

„Imaš veliki teret iz kojeg se razvija jedan veliki plan. Ali taj plan, koji je kao neki veliki talas, nailazi na jednu prepreku. Tu prepreku treba da srušiš, kao što talas ruši sve pred sobom, da bi mogla da ispuniš to što želiš. S druge strane prepreke čeka te oslobođenje i kajanje. Neko će se kajati – vidim lik koji plače. Vidiš?“, rekla mi je i pokazala mi šolju. Videla sam samo crni talog – na jednoj strani fildžana bilo je više, a na drugoj manje taloga, i neke rasprskane mrlje.

„Sandra, moram jednom da pratim Zorana da vidim kuda ide, da vidim gde živi ona kurva koja hoće da mi uništi život“, čula sam najednom sebe kako izgovaram. „Molim te da idemo tvojim kolima. Ja ću se kriti pozadi. Ti vozi. Da nemaš možda periku?“

Sandra je pristala, i narednog dana obe smo otišle u jednu parfimeriju i kupile perike. Ona dugu i plavu, ja crnu i kratku, do ispod ušiju, sa šiškama. Njenim kolima stale smo na parking njegove firme. Stigle smo u pet, kad mu se završava radno vreme. Njegov džip je bio tu. Parkirale smo se nedaleko od njega. Ja sam sela na zadnje sedište, da bih mogla da se sakrijem kad se on pojavi. Čekale smo, pušile cigarete i radile vežbe disanja. Sandra mi je pričala o tome kako je bitno da imam uravnoteženu energiju, i kako ona to postiže. Kakve su vežbe meditacije koje ona upražnjava, s kim razgovara, kakve knjige čita. Preporučila mi je nekoliko knjiga o ravnoteži energije i rekla da će mi pomoći na ovom mom teškom putešestviju, kako ga je nazvala. Povremeno sam osećala nelagodu što uvlačim Sandru u celu tu stvar, ali brzo bih odagnala takve misli. Previše mi je bilo teško da bih se brinula i za Sandru. U stomaku mi se neprestano prevrtalo i krčalo, kao kad sam pronašla fiskalni račun u Zoranovom džepu. I tako, nakon dva sata čekanja, pojavio se Zoran. Koraćao je ležerno, učinilo mi se da je nasmejan. Krila sam se iza jednog sedišta i virila posmatrajući ga. Ušao je u džip. Upalio ga je, ali nije krenuo. Čekao je. I onda se pojavila ona. Istrčala je iz zgrade, gledajući u zemlju. Nije bila onakva kakvom sam je zamišljala. „Liči na tebe“, rekla je Sandra. Samo je mlađa, pomislila sam. Nešto mi se dešavalo i u grlu, i u glavi – grlo mi se steglo, a u glavi je počelo da mi se vrti, a zatim, odjednom, kao da

mi je sve postalo jasno. „Polazi“, rekla sam Sandri kad su i oni krenuli.

Pratili smo ih do Autokomande. Tu je on stao na mali parking ispred jedne ruske zgrade. Sandra i ja smo se parkirale malo podalje, i čekale smo. Čekale smo sedamnaest minuta. Nismo mogle da vidimo šta se dešava u samom džipu, zato što je Zoran zatamnio prozore pre godinu dana. Sada se pitam zašto je to uradio. Htela sam da pridem i da im pokušam na prozor. Rekla sam Sandri da hoću to da uradim, ali ona me je posavetovala da je rano za takve korake. Izgleda da nije htela da se previše meša u celu stvar – inače mislim da nije trebalo da je poslušam i da je trebalo još tada da ih uhvatim na delu. Posle je kurvica izašla iz džipa i ušla u jednu od zgrada. Ulaz IIa. Nisam znala koji sprat, ni koji stan, ali mogla sam lako da saznam.

Nastavile smo da ga pratimo. Stao je u Debar Mahali. Sandra je izašla za njim i vratila se posle petnaest minuta. Rekla mi je da je seo u jednu kafanu, sam, i naručio nešto za jelo.

„Videla sam te“, rekla sam mu kad je ušao u kuću i legao na kauč da gleda televiziju.

Pogledao me zbunjeno, upitno. Neka užasna snaga javila se u meni, pomešana s panikom.

„Znam šta se dešava. Videla sam vas kad si je vozio kući. Na Autokomandu.“

Ovoga puta mu je sva krv iščezla iz lica – nije bio ni siv ni crven.

„Ovo mora da prestane. Nemam nameru da dopustim da mi brak pokvari jedna obična kurva“, rekla sam, i osetila kako počinjem da govorim povišenim tonom.

„Šta je tebi, bre?“, Zoranu je počela da se vraća crvena boja u lice. Podbradak mu se tresao.

„Ako ne prestaneš, javiću se generalnom direktoru u Sofiju. Ima oboje da letite s posla“, zapretila sam, pošto nisam htela da mu kažem da ide od kuće. Nije smeo da me ostavi samu s decom.

„Ti si LUDA“, počeo je da galami. Pesnicom je udario po staklenom stočiću u dnevnoj sobi i polomio ga. Uplašila sam se i nestalo je sve moje smelosti. „PRATILA si me!“, drao se. „Kad sam vozio koleginicu kući. Što je *normalna* stvar. Koleginica mi je, radimo zajedno!“

Ustao je i vikao mi u lice, nagnuvši se nada mnom.

„Ti živiš od ovoga što ja radim. Ideš na *odmor*, kod *manikira*, *pedikira*, *kozmetičara* od para koje ja donosim kući. Voziš *skupa* kola. Kupuješ *skupu garderobu*. I sad ćeš da mi se mešaš u posao? Stoko jedna, đubre jedno, pička ti materina“, izdrao se, a onda je zgrabio kaput, na brzinu obuo cipele i izašao.

Pošto nekoliko dana nismo razgovarali, a ponovo se vraćao kasno s posla ili je izlazio uveče, smislila sam novi plan. Kod kuće sam našla jedan stari diktafon na kome je nekada moja ćerka snimala izmišljene radio-emisije. Čekala sam dan kad će se ranije vratiti s posla, pošto sam znala da će onda uveče izaći. Sišla sam ispred zgrade i stavila diktafon u džip, pod suvozačko sedište. Uključila sam ga. Sutradan, kad sam ustala da mu spremim odeću za posao i napravim mu doručak, dok se on tuširao, otišla sam da ga uzmem. Diktafon je još bio na mestu. Kada je otišao na posao, uključila sam ga da ga preslušam.

Prvo je bila duga tišina – zatim se čulo kako neko ulazi u kola, kako se ona pale. Njegovo kašljanje, pevušenje, psovanje drugih vozača, jedan glasan predež. Vožnja. Razgovor telefonom. „Ej, idem. Za deset minuta sam kod tebe pred zgradom. Cimnuću te. Ajde.“ Šumovi motora. Ubrzavanje,

zastajanje. Uključivanje radija. Muzika. Muzika i reklame pet-šest minuta. A posle utišavanje muzike. Otvaranje vrata. „De si, bre, lepotice. Opet kasniš.“ Tanak ženski glas, glas koji je govorio „alo“ kad sam pozivala broj mobilnog telefona koji sam upamtila: „Dva minuta, što si takav, lutko“, i smeh. Onda tišina i samo muzika. Paljenje motora. Ženski glas: „Mnogo volim ovu pesmu!“ i pojačavanje muzike. A onda se ispraznila baterija.

Kad se vratio s posla, opet je legao na kauč. Sela sam na fotelju naspram njega.

„Hoću da razgovaramo“, rekla sam mu.

„Nemamo o čemu da razgovaramo sve dok se ti ne vratiš u normalu. A koliko vidim, nisi se vratila u normalu.“

„Hoću da mi priznaš da imaš švalerku i da prestaneš da se viđaš s njom.“

„Nemam švalerku da bih mogao da prestanem da se viđam s njom. Ja hoću da ti priznaš da si luda i da prestaneš s ovim glupostima.“

„Ne priznajesh?“, rekla sam mu, dok je ona čudna hrabrost opet rasla u meni čineći da mi se ruke znoje i tresu. Zamalo da ispustim mali diktafon koji sam držala u ruci na „plej“.

„Nemam šta da priznam“, rekao mi je i pogledao me prezrivo zakrvavljenim očima.

Izvadila sam diktafončić. „De si, bre, lepotice. Opet kasniš“. Tanak ženski glas: „Dva minuta, što si takav, lutko“, i smeh. Ugasila sam ga tog trenutka, kao u filmovima.

Zoran je ustao, pokušao da mi zgrabi diktafon iz ruke. Grčevito sam ga stiskala. Uhvatio mi je obe ruke jednom njegovom, a drugom mi je stezao prste. Oči su mi zasuzile od bola. Uzeo je diktafon i zavrljačio ga kroz prozor. Disao je kroz nos. Nikad ga nisam videla tako besnog.

„Odlazi kod svoje majke. Ne mogu da te gledam. Gadiš mi se“, rekao mi je.

„Ja ti se gadim?“, pokušavala sam da izgovorim, ali reči su iz mene izlazile kao uzdasi. Dahtala sam kao zadihan pas i nisam mogla da se zaustavim.

„Deca su moja, ne idem nigde bez njih“, uspela sam nekako da izgovorim. „Ti idi kod svojih“, rekla sam, a zatim otišla da povraćam.

„Ovaj stan je i moj! Čuješ, pička li ti materina! Bolesna jedna ludačo!“, izdrao se i tresnuo ulaznim vratima. Izašao je.

Tog popodneva sam stvarno otišla kod majke. Sele smo u kuhinji za stočić gde je uvek pila kafu s gostima. Odmah sam počela da plačem.

„Priberi se“, rekla mi je. Kao robot sam je poslušala. Crveni karmin joj je bio malo razmazan oko desnog ugla usana. I maskara joj se malo razlila ispod levog oka, a krejon se ugnezdio u bore oko kapaka. Dugim koščatim prstima držala je lak za nokte. Počela je da ih lakira dok sam joj prepričavala šta se desilo.

„On ti je muž. Ti si ga izabrala, ti treba da ga trpiš. Razvod ne dolazi u obzir“, rekla je i dunula u crveni lak koji se sušio na njenim dugim, kandžastim noktima. „Ne smeš da ga teraš iz kuće, zato što se onda možda neće vratiti“, rekla je i pogledala me u oči. „Slušaj me sad, kćeri. Iz iskustva ti govorim. Ona treba da nestane.“

I tako sam skovala poslednji plan. Trebalo mi je nekoliko dana da ga ostvarim. Kupila sam jednu kratku lopatu, flašicu vode, i kad sam pouzdano saznala da će te večeri izaći, obukla sam se kao za izlazak, našminkala se, obula najskuplje cipele sa štiklom, stavila parfem, uzela rezervne ključeve od

njegovih kola i, normalno, mobilni telefon koji sam utišala. Sišla sam dole, otvorila prtljažnik njegovog džipa i ušla unutra. Zatvorila sam se i čekala. Čula sam korake, glasove, ljude koji se smeju ili razgovaraju telefonom. Tanak snop svetlosti koju je ulična svetiljka bacala na džip ulazio je kroz mali procep na vratima prtljažnika. Prošao je jedan sat, a zatim je Zoran ušao u džip i, pre nego što ga je upalio, počeo je da pretura po kolima. Preturao je svuda, verovatno tražeći nov sakriveni diktafon. Onda je pustio glasnu muziku i krenuo. Vozio je dvadesetak minuta, sigurno do Autokomande. Zastao je. Neko je ušao u džip. Začuo se ženski glas. Začuo se smeh. A zatim živ razgovor uz muziku dok je džip vozio i vozio. Zatim je počeo da se penje uzbrdo, da ide po nekim krivinama, da me baca levo-desno. Kroz procep prtljažnika nije ulazila nikakva svetlost. Osetila sam pritisak u ušima. Vodno, shvatila sam. Džip je stao, ali muzika nije prestala. Sada je svirao neki džez, nešto lagano, ali glasno. Njihovi glasovi su postali tiši. Povremeno bi se začula neka reč, kratak smeh, mali uzvik. I tada sam osetila kako džip počinje da se ljulja u istom ritmu. U istom ritmu počela sam i ja da lupam po vratima prtljažnika. Prvo tiho, a zatim sve glasnije i glasnije. Pokreti u džipu su prestali. Muzika je isključena. Šta je ovo, šta je ovo, oboje su govorili. Čulo se šuškanje odeće. Šta je ovo, bože moj, ponavljao je moj muž. A ja sam udarala i udarala drškom lopate. Čuli su se koraci napolju. Brava prtljažnika je škljocnula. Videla sam kako stoje preda mnom, razbarušeni, a ja sam iskočila napolje, čvrsto nad glavom držeći lopatu.